

адже – нікуди дітись!, – вчені стверджують, що основну інформацію людина сприймає зорово.

То ж, переконана, думка багатьох музикантів працює над розумінням таїни загальнолюдських символів у музиці. Вірю, за найбільш вражаючими творами музичного мистецтва розкривається огром смислів, закладених авторами/творцями як свідомо, так і натхненно-інтуїтивно та було підказано Провидінням. А те варто було б хоча б частково розкрити й осмислити.

Список використаних джерел :

1. Кузик В. «Щедрик» (аналіз-stretta). *Народна творчість та етнографія*. 2013. № 1. С. 42–45.
2. Кузик В. Культурний код «Щедрика» / The cultural code of «Schchedryk». *Музей-квартира М. Д. Леонтовича*. Київ, 2019. С. 9–52.
3. Кузик В. Алгоритми секретів хіта «Стефанія». *Інтернет-журнал «Музика»*. 2022. 12 червня. URL : <http://mus.art.co.ua/alhorytmy-sekretiv-khita-stefaniia/>
4. Чегусова З. Роль символу, знака, міфу в професійному декоративному мистецтві України на межі ХХ–ХХІ століття. *Українське мистецтвознавство*. 2014. Вип. 14. С. 147.
5. Историческія пѣсни малорусскаго народа съ объясненіями Вл. Антоновича и М. Драгоманова. Тимъ первый. Київъ, 1874. С. 50.
6. Кузик В. Алгоритми конструювання символічної образності пісні «Ой у лузі червона калина». *Інтернет-журнал «Музика»*. 2022. 8 серпня. URL : http://mus.art.co.ua/alhorytmy-konstruiuvannia-symvolichnoi-obraznosti-pisni-oy-u-luzi-chervona-kalina/?fbclid=IwAR0cuqu2Pt4oz_tkWfdqKfB6z4tE7wfHmvoLZUbvUkI9VPOkngKGvcplfAI

Кульбака Ольга

*аспірантка Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)*

СТЕЖКАМИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ТРОХИМА ДЕМЧЕНКА

Опішне здавна славиться своїми майстрами-гончарями. Кожен із них зробив свій посильний внесок у розвиток і становлення гончарства та формування іміджу селища як гончарної столиці України. Одним із таких був і Трохим Демченко – постать неоднозначна й суперечлива. Його життєва позиція й світогляд формувалися в умовах утвердження радянської влади в Україні, її проникнення фактично в усі сфери буття пересічних громадян. Майстер був

затягим прихильником політики нової влади, тож йому була притаманна схильність до пошуку «ворогів народу». Проте в історію гончарства Опішного він увійшов як невтомний трудівник, здібний педагог, вимогливий і цілеспрямований керівник, творець.

Народився Трохим Демченко 17 серпня 1912 року на хуторі Зайці Міськомлінянської селищної ради в гончарній родині. Батько, Назар Матвійович, виготовляв горщики, глечики, макітри, тикви, зооморфний посуд. Помер рано, залишивши сиротами шестеро дітей. Старший брат Трохима Демченка – Андрій, теж гончарював. Створював посуд великого розміру, дитячу іграшку, димоходні труби. Інші брати, Іван та Григорій, виготовляли теракотові та полив'яні вироби. Ремесла брати навчилися в односельців та у відомого на той час гончаря М. Л. Черкаса [2, с. 272–273].

Трохим Демченко, окрім навчання у Черкасах, гончарну науку осягав в Опішнянській керамічній промисловій школі (1927–1931) під керівництвом Івана Бойченка та Івана Гопкала. Після її закінчення проходив практику в гончарній артілі «Керамік» (Васильків, Київщина), де відливав гіпсові форми та виготовляв різні моделі глиняного посуду для масового виробництва. Будучи вже кваліфікованим майстром, навчав гончарству місцеву молодь. Повернувшись до Опішного, почав працювати в артілі «Художній керамік» та вступив до комсомолу. Про цей період свого життя Трохим Демченко писав у своїх спогадах: «Вже в тридцятих роках, будучи комсомольцем, працював з почуттям відповідальності, любив свою роботу, незважаючи, що зарплата була обмежена, але ж. Я не знаю прогулів. Я нерозумів старинних свят, потім ніхто не вимагав, працюєш-працюй, а не прийшов на якусь покрову – ніхто тобі нічого й не скаже, в ті роки на нашому підприємстві не було страхування» [4, арк. 11]. Тож робимо висновок, що ще молодим хлопцем Трохим Назарович зазнав впливу режиму на власну свідомість: не визнавав релігійних свят та працював завзято, щоб досягти якнайкращих результатів задля прагматичних інтересів тогочасного режиму.

1932 року майстер одружився на Марії – доньці шевця з Опішного. Молоде подружжя відразу зіштовхнулося з трагічними випробуваннями, зумовленими геноцидом проти української нації, – Голодомором. У цей час Трохим Демченко втратив матір, двох братів і сестру. Труднощі виникали й на робочому місці: заробітну плату не виплачували по 3 місяці, а віддавали виготовленим посудом, який потім продавали за безцінок на базарі в м. Зіньків.

Становище поліпшилося лише 1934 року. У результаті погашення заборгованості по заробітній платі Демченки придбали невеликий будинок на вулиці Партизанській, де мешкали до самої смерті. 18 жовтня того ж року у молодого подружжя з'явився первісток – донька Соня. Трохим Назарович продовжував працювати в артілі «Художній керамік». Виготовляв декоративну

скульптуру та посуд, відливав гіпсові форми. Був активним членом комсомольського руху : працював редактором стінгазети артлі.

1935 року роботи Трохима Демченка вперше були представлені на Всеукраїнській виставці декоративного і прикладного мистецтва в Києві. Його як учасника, який підготував значну кількість робіт для експонування, запросили відвідати виставку та ознайомитися з творами Івана Гончара, Ганни Шостак-Собачко, Параски Власенко. Вироби мистця також експонувалися на Всесвітній виставці в Парижі та Виставці українського народного мистецтва в Москві упродовж 1936–1937 років.

Упродовж 1936–1938 років Трохим Демченко навчався в Опішнянській художньо-керамічній школі-майстерні, після закінчення якої працював головою правління артлі «Червоний гончар». Незважаючи на те, що висока посада потребувала багато уваги та часу, він не полишив і мистецьку діяльність, а також навчав гончарному ремеслу молодь. Разом із творчим та професійним зростанням збільшувалася й родина Трохима Назаровича : 1937 року в нього народився син Борис.

Політична кар'єра Трохима Назаровича розпочалася 1931 року з посади секретаря комсомольської організації артлі «Художній керамік». Після шести років політнавчання та виконання громадських доручень у селах Лазьки та Глинське отримав статус співчуваючого в ряди ВКПБ(б). Пройшовши ретельну перевірку, у травні 1937 року був прийнятий у кандидати партії. Зі спогадів майстра дізнаємося, що він «цим жив і гордився» [4, арк. 24]. У двадцять шість років майстер став членом ВКПБ (б). До початку війни навчався на курсах пропагандистів політнавчання при партійному кабінеті Опішнянського РК КП (б)У (1940–1941).

11 липня 1941 року був мобілізований до лав Радянської армії. Служив політпрацівником у 269 мотострілковій дивізії, яка входила до складу 13-ї армії Брянського фронту. У вересні 1941 року в бою отримав поранення, лікувався у Воронежі. Під час перебування в політрезерві малював тушшю портрети Сталіна, Михайла Калініна, а також карикатури в стінгазету. Згодом працював над пейзажами, які планував відправити до музею в місті Котельнич Кіровської області, де продовжив воювати. 5 січня 1946 року демобілізувався й повернувся до рідного селища. Займався відбудовою спаленого будинку, розпочав ліпити – створив скульптури Леніна і Сталіна. Був нагороджений медалями «За перемогу над Німеччиною» та «За відвагу».

У березні 1946 року був призначений Облхудожпромспілкою та Опішнянським РК КП(б)У на посаду техкерівника артлі «Художній керамік». Улітку цього ж року разом з Олександром Селюченко та іншими колегами брав участь у Республіканську конкурсній дитячої іграшки, що проводився Міністерством культури УРСР. Роботи членів артлі були високо оцінені журі та

відзначені другою премією. Упродовж наступних років вироби Трохима Демченка експонувалися на виставках у Полтаві (1947), Львові (1950), Варшаві (Польща, 1956), Марселі (Франція, 1957, 1958), Софії (Болгарія, 1958), Брюсселі (Бельгія, 1958), Сімферополі (1959). 1960 року творчі майстри артлі «Художній керамік», зокрема й Трохим Назарович, узяли участь у Декаді української літератури та мистецтва (Москва, Росія). Мистецтвознавці та журналісти відзначили високу якість робіт опішнян, майстерність їх виконання та унікальність розпису. Цього року Трохима Демченка було переведено на посаду головного інженера артлі.

У листопаді 1970 року Трохима Назаровича перевели на посаду майстра з відливання гіпсових форм. Демченко болісно відреагував на це рішення: написав листа-оскарження в газету «Правда». Згодом непорозуміння виправили, проте мистець відмовився повернутися на попередню посаду і з грудня 1970 року почав працювати творчим майстром малої скульптури. 1971 року, оцінивши винятковий талант Трохима Демченка, Спілка художників СРСР прийняла його у свої члени.

Упродовж 1960–1978 років, окрім виконання своєї основної роботи, майстер викладав технологію кераміки та образотворче виробниче навчання для учнів 9-10 класів Опішнянської середньої школи. У цей період роботи майстра експонувалися на виставках у Ташкенті (Узбекистан, 1965, 1969), Вільнюсі (Литва, 1971, 1975), Остенде (Бельгія, 1960), Загребі (Югославія, 1974), Лос-Анджелесі (США, 1977), Лейпцизі (Німеччина, 1978). Особливо почесними для мистця були персональна виставка в Полтаві (1975) та всесвітні виставки «Експо-67» у Монреалі (Канада) та «Експо-70» в Осака (Японія) [2, с. 273].

Упродовж свого п'ятдесятирічного творчого шляху Трохим Назарович створював фігурний посуд і зооморфну скульптуру (барани, бики, коні, козли), декоративно-ужитковий посуд (куманці, барильця, глечики, тикви, ринки, супниці), тематичні вази, тарелі й скульптури із зображення діячів та символів радянської доби; бюсти та скульптури Тараса Шевченка, Григорія Сковороди, Панаса Мирного, Богдана Хмельницького, Миколи Гоголя, Леніна та інших [3, с. 44]. Єдиний на заводі «Художній керамік» мав свій авторський «знак-тавро» [5, с. 206]. Ігор Бугаєвич у своїй статті «Вчитель образотворчого виробничого навчання» так охарактеризував творчість Трохима Демченка: «Він майстер-універсал і немає такого жанру кераміки, де б він не здобув успіху. Але передусім він скульптор малих форм з яскраво вираженим етнографічним змістом. Виявляється це і в традиційному скульптурному посуді, куманцях, баклагах, барильцях тощо. Творчість Т. Демченка глибоко народна, його стиль включає всі риси, притаманні художньому народному промислу: декоративність, конструктивність, орнаментальність, що в сукупності складають загально художню основу його робіт» [1, с. 87].

Талановитий майстер виховав цілу плеяду керамістів : Василя та Петра Омеляненків, Настю Білик-Пошивайло, Олександра Шкурпелу, Івана Лобойченка, Михайла Китриша та інших. Усі вони згадують про Трохима Назаровича як про вимогливого, але справедливого вчителя, завжди готового працювати – і у вихідні, і в свята [6].

Вироби майстра зберігаються в багатьох музеях України та колишнього Радянського Союзу. Колекція Національного музею-заповідника українського гончарства також містить 97 робіт Трохима Назаровича, серед яких глечики, вази, зооморфна скульптура, бюсти, створені в 1950-1980-х роках.

Помер Трохим Демченко 28 квітня 1985 року, залишивши після себе величезну творчу спадщину, яка чекає на свого мистецтвознавця.

Список використаних джерел :

1. Бугаєвич І. В. Вчитель образотворчого виробничого навчання. *Народна творчість та етнографія*. 1983. № 5. С. 87–88.
2. Енциклопедія мистецтва Полтавщини : у двох томах / ред. В. М. Ханко. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2014. Т. 1. 503 с.
3. Клименко О. О. Гончарі Опішного 1930–50-х років. Артільне виробництво. *Народне мистецтво*. 2001. № 1-2. С. 42–45.
4. Книга спогадів Трохима Демченка. *Національний музей-заповідник українського гончарства, Національний архів українського гончарства*. Ф. 4. Оп. 1. Од. зб. 1. 76 арк.
5. Сморгж Л. Гончарівна (одержима керамікою). Опішне : Українське Народознавство, 2004. 304 с.
6. Чирка І. Слідами творчості (до сторіччя від дня народження Трохима Назаровича Демченка). URL : <http://old.opishne-museum.gov.ua/articles/opishne/538-slidamy-tvorchosti.html> (дата звернення: 02.11.2022).

Лахно Дмитро

*студент Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – доцентка В. Дмитренко)
(м. Полтава)*

ОБРАЗ БОГОРОДИЦІ У САКРАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ ГЕТЬМАНЩИНИ XVII–XVIII СТОЛІТТІ

Особливе місце у період бароко посідає образ жінки в сакральному мистецтві. Цьому сприяв релігійний характер ранньомодерного українського суспільства. Меценатська діяльність козацької старшини формувала запит на виготовлення ікон та диктувала образне навантаження іконопису. Козацька